

BARIERY EDUKACYJNE DZIECI I MŁODZIEŻY NIEPEŁNOSPRAWNEJ - PRZYKŁAD POLSKI NA DRODZE DO UNII.

Słowa kluczowe: dzieci niepełnosprawne, polityka oświatowa, ustawodawstwo unijne, kształcenie integracyjne, bariery, ergonomia, dyskryminacja.

Streszczenie: niniejszy artykuł dotyczy zagadnienia funkcjonującego niejako „na styku” dwóch obszarów, którym w ostatnich latach Unia Europejska poświęca szczególnie wiele uwagi, a mianowicie – edukacji i osobom niepełnosprawnym. W pracy przedstawione zostało stanowisko Unii i Polski w dziedzinie kształcenia osób niepełnosprawnych, oraz realizacja zasady nauczania integracyjnego w praktyce. Celem artykułu jest analiza działań podejmowanych przez państwa UE i Polskę, prowadzących do stworzenia sytuacji, w której niepełnosprawne dzieci będą miały takie warunki edukacji, jak ich pełnosprawni rówieśnicy. Aby zrealizować ten cel omówiono następujące zagadnienia: polityka oświatowa Unii, anty - dyskryminacyjne ustawodawstwo UE, kształcenie integracyjne, bariery, dostosowanie ergonomiczne.

Artykuł, którego celem jest przedstawienie działań legislacyjnych w Polsce i Unii Europejskiej, likwidujących bariery w dostępie do edukacji dzieci niepełnosprawnych, oraz praktyczną realizację działań anty – dyskryminacyjnych pragnę rozpocząć od krótkiego wyjaśnienia pojęcia dyskryminacja. Definiuje się ją jako, „... takie postępowanie jednych ludzi wobec drugich, które charakteryzuje się odmawianiem im równego traktowania lub praw, które przysługują całej zbiorowości. Postępowanie takie jest nieuzasadnione merytorycznie i opiera się na arbitralnym zaliczeniu tych osób do określonej kategorii społecznej, wobec której formułowane są uprzedzenia społeczne.” [7]

Można mówić o trzech rodzajach dyskryminacji:

- Indywidualnej, która polega na unikaniu kontaktów, z osobami uważanymi za inne - gorsze;
- Instytucjonalnej, przybierającej formę prawnie usankcjonowanej segregacji, a więc opartej na dyskryminujących przepisach;
- Ideologicznej, gdzie pojęcie „normalności” rozumie się zazwyczaj odniesieniu do sprawności fizycznej [1].

Przeciwieństwem dyskryminacji jest równe traktowanie. Życie w zintegrowanej Europie, gdzie nie tylko funkcjonują obok siebie, ale również współpracują ze sobą państwa o różnych ustrojach, zasobach materialnych, religiach, kulturze wymaga od ich obywateli ogromnej tolerancji dla wszelkich form „inności”. Stąd w tak wielu dokumentach UE znajdziemy zapisy podkreślające równość wszystkich ludzi i fakt, że ich potrzeby są jednakowo ważne.

EDUKACJA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W UNII EUROPEJSKIEJ

Osoby niepełnosprawne, choć stanowią ponad 10 % obywateli Unii, są grupą społeczną, którą zjawisko dyskryminacji dotyczy w znacznym stopniu. Stąd też przedstawiciele państw członkowskich podejmują działania legislacyjne mające na celu zmianę tej sytuacji. Modyfikacji uległo samo podejście do zjawiska niepełnosprawności. W referacie roboczym przygotowany przez Piątą Dyрекcję Generalną Komisji Europejskiej¹ pt. „Upowszechnienie niepełnosprawności we wspólnotowej polityce społecznej i zatrudnienia” [14] przedstawione zostało nowe spojrzenie na niepełnosprawność. W dokumencie czytamy, iż tradycyjnym ujęciu traktowana jest ona, jako „...odchylenie od normy” [14]. Współczesne podejście podkreśla, iż różnice między ludźmi są czymś naturalnym i, że ze zjawiska tego wszystkie strony mogą czerpać korzyści. Warunkiem koniecznym do zaistnienia takiej sytuacji jest dostosowanie się państwa do potrzeb wszystkich obywateli. Konsekwencją zmiany pojmowania niepełnosprawności jest uznanie prawa do integracji we wszystkich dziedzinach życia, a także umożliwienie realizacji tego prawa.

Bardzo istotną i pozwalającą na zaspokajanie wielu rodzajów potrzeb dziedziną życia jest praca zawodowa. Jednakże, aby ją podjąć należy wcześniej odebrać właściwe wykształcenie. W Komunikacie Komisji nt. „Równych szans dla osób z niepełnosprawnością - nowa strategia niepełnosprawności we Wspólnocie Europejskiej” trudności w dostępie do edukacji są jednym z czterech wyróżnionych zjawisk pozbawiających pełni praw i szans osoby niepełnosprawne². W dalszej części dokumentu zwrócona zostaje uwaga na fakt, iż „Wiele dzieci wciąż jest wykluczonych z powszechnego szkolnictwa, głównie z powodu ograniczonej mobilności, niepełnosprawności sensorycznej czy trudności w komunikowaniu się i uczeniu się. Dzieje się tak również dlatego, że władze nie są w pełni świadome i wrażliwe na ich zdolności i możliwości.” [4] Zarówno w tym komunikacie, jak i Uchwale Rady i Przedstawicieli Rządów Państw Członkowskich, spotykających się w ramach Rady z 20 grudnia 1996 r. nt. „Równych szans dla osób z niepełnosprawnością” [13] znajdują się odwołania do innego dokumentu, przyjętego przez państwa należące do Organizacji Narodów Zjednoczonych - pt. „Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych” [12]. Jest to podstawowy akt międzynarodowy wyznaczający kierunki polityki państw członkowskich ONZ wobec osób o niepełnej sprawności. Pojawia się w nim termin „wyrównywanie szans” oznaczający proces, dzięki któremu różne systemy i instytucje istniejące w społeczeństwie i środowisku, takie jak usługi, różne formy działań, informacja i dokumentacja, są powszechnie dostępne dla wszystkich, a zwłaszcza dla osób niepełnosprawnych. Wspominana już przeze mnie zasada równych szans znajduje swoje zastosowanie również w dziedzinie edukacji. Poświęcona została jej szósta z dwudziestu dwóch zasad wyrównywania szans. W myśl tej zasady państwa członkowskie powinny zagwarantować, by kształcenie osób niepełnosprawnych stanowiło integralną część systemu oświaty. W państwach, gdzie nauczanie jest obowiązkowe, należy je zapewnić wszystkim dziewczętom i chłopcom bez względu na rodzaj i poziom niepełnosprawności, a więc z uwzględnieniem najcięższych przypadków. W związku z tym w dokumencie podkreślono, iż w normalnych szkołach konieczne jest:

- zorganizowanie służb wspierających, dostosowanych do potrzeb osób o różnych rodzajach niepełnosprawności,

---

¹ Piąta Dyrekcja Generalna jest jedną z dwudziestu trzech Dyrekcji, odpowiada za realizację polityki socjalnej w Unii Europejskiej.

² Pozostałe zjawiska pozbawiające pełni praw to: większe trudności z uzyskaniem pracy, bariery architektoniczne i urbanistyczne, oraz źle zorganizowany system pomocy społecznej

- zezwolenie na elastyczność programów szkolnych, na wprowadzenie do nich uzupełnień i dokonanie adaptacji,
- wspieranie nauczycieli, między innymi poprzez dostarczanie wartościowych materiałów szkoleniowych oraz prowadzenie systematycznych szkoleń [12].

Nauczanie specjalne powinno być prowadzone jedynie wtedy, gdy ogólny system oświaty nie w pełni zaspakaja potrzeby wszystkich osób niepełnosprawnych. Jego celem powinno być przygotowanie uczniów do nauki w ogólnym systemie szkolnym. Należy jednak mieć na uwadze, że w niektórych przypadkach nauczanie specjalne może być uznane za najbardziej odpowiednią formę kształcenia. Kolejną sprawą jest dostępność szkół pod względem architektonicznym. Ostatnim zagadnieniem dotyczącym edukacji, a poruszonym przez „Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych” jest konieczność zaangażowania w proces kształcenia grup zrzeszających rodziców oraz organizacje osób niepełnosprawnych.

Najważniejszym dokumentem dotyczącym kształcenia osób niepełnosprawnych w UE jest Uchwała Rady i Ministrów Edukacji, spotykających się w ramach Rady, z dnia 31 maja 1990 roku dotycząca integracji dzieci i młodych ludzi niepełnosprawnych w powszechnym systemie edukacji [9]. W dokumencie tym kraje członkowskie uzgodniły, że w ramach polityk oświatowych swoich państw dołożą starań, aby kształcić uczniów niepełnosprawnych w ogólnym systemie nauczania. Aby założenie to mogło być zrealizowane, wszystkie instytucje oświatowe powinny być w stanie sprostać wymaganiom niepełnosprawnych uczniów i studentów. To znaczy stworzyć warunki odpowiadające indywidualnym potrzebom, zapewniając równocześnie wysoką jakość kształcenia. Celem kształcenia integracyjnego jest wg uchwały zapewnienie społecznej asymilacji i umożliwienie samodzielnego życia osobom niepełnosprawnym. Aby wyznaczony cel został osiągnięty w dokumencie zaproponowane zostały następujące działania:

- wspieranie przez państwo współpracy między wszystkimi organizacjami, stworzonymi dla potrzeb dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, są nimi: szkolne organizacje, organizacje zajmujące się doradztwem zawodowym, organizacją wolnego czasu, organizacje zdrowia (włączając w to opiekę psychologiczną i paramedyczną) oraz sektor socjalny :
- wykorzystywanie w procesie kształcenia nowych technologii takich jak: lekcje wspierane pracą z komputerem, rozwój i wdrożenie edukacyjnych materiałów multimedialnych, programy specjalne, komunikacja z pomocą komputera;
- bazowanie w ogólnym systemie kształcenia na doświadczeniach i metodach nauczania stosowanych w kształceniu specjalnym;
- traktowanie pracy szkół specjalnych i innych organizacji kształcących dzieci i młodzież niepełnosprawną jedynie jako uzupełnienie pracy ogólnego systemu kształcenia[9].

Systemy kształcenia w państwach Unii Europejskiej różnią się od siebie, jednakże w polityce oświatowej kreowanej przez instytucje Unii daje zauważyć się nacisk na integracyjne kształcenie dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

POLSKI SYSTEM KSZTAŁCENIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

W artykule 70 Konstytucji RP czytamy, iż „Każdy ma prawo do nauki.”, a „Władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia.”[5]. Dzieciom niepełnosprawnym, zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka¹, państwo ma zapewnić dostęp m.in. do oświaty, nauki, przygotowania zawodowego, oraz umożliwić im integrację ze społeczeństwem i wszechstronny, osobisty rozwój [6]. Szczegółowe obowiązki

¹ Konwencję o Prawach Dziecka przyjęło Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych. Władze RP ratyfikowały ten dokument 1991 r.

edukacyjne państwa sprecyzowane zostały w Ustawie z dn. 7 września 1991 r. o systemie oświaty [16]. Zapewnia się w niej:

- „Realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się, oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku oraz osiągniętego rozwoju.”
- „Dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwości korzystania z opieki psychologicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej.”
- „Opiekę nad uczniami ze znacznymi lub sprzężonymi dysfunkcjami poprzez umożliwianie realizowania indywidualnych form i programów nauczania.”
- „Możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz niedostosowaną społecznie, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami.”
- „Dostosowanie kierunków i treści kształcenia do wymogów rynku pracy.” [16, art. 1.]

W zależności od specjalnych potrzeb edukacyjnych, rodzaju i stopnia niepełnosprawności dzieci i młodzieży organizowane są:

- oddziały integracyjne w ogólnodostępnych przedszkolach i szkołach publicznych,
- przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja integracyjne, gdzie wszystkie oddziały i klasy są integracyjne,
- przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja specjalne,
- oddziały przedszkolne w zakładach opieki zdrowotnej i domach pomocy społecznej,
- oddziały specjalne w ogólnodostępnych przedszkolach publicznych klasy specjalne w ogólnodostępnych szkołach publicznych,
- szkoły zasadnicze, szkoły średnie (licea zawodowe, licea ogólnokształcące, technika), szkoły policealne,
- indywidualne nauczanie i wychowanie (organizowane w miejscu pobytu dziecka, które ze względu na dysfunkcję narządu ruchu albo przewlekłą chorobę nie może okresowo lub stale uczęszczać do szkoły lub przedszkola),
- oraz inne placówki edukacyjne [8].

Do konkretnej formy kształcenia kwalifikują poradnie psychologiczno-pedagogiczne, bądź inne poradnie specjalistyczne, w których działają powołane przez dyrektora poradni zespoły orzekające. Postępowanie orzekające i kwalifikujące stanowi podstawę wydania przez poradnię orzeczenia kwalifikacyjnego zawierającego określenie rodzaju i stopnia niepełnosprawności, odpowiednich form kształcenia lub opieki oraz warunków niezbędnych do realizacji potrzeb edukacyjnych dziecka; indywidualny program pracy z dzieckiem ze wskazaniem metod stymulacji, terapii oraz usprawniania lub ze wskazaniem form pomocy psychologicznej i pedagogicznej. Postępowanie wszczyna się na wniosek rodziców (prawnych opiekunów) dziecka. Rodzice wnioskuje również do starosty o zapewnienie dziecku formy kształcenia wskazanej w orzeczeniu. Ostateczna decyzja o wyborze odpowiedniej formy kształcenia, placówki należy do rodziców lub opiekunów dziecka niepełnosprawnego [8].

Publiczne przedszkola, szkoły oraz wszystkie inne podmioty, które obejmuje system oświaty, powinny organizować i udzielać uczniom, ich rodzicom oraz nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Ergonomiczne dostosowanie instytucji oświatowych dla potrzeb osób niepełnosprawnych gwarantują trzy akty prawne. W Prawie Budowlanym znajdziemy stwierdzenie, że obiekt budowlany należy projektować, budować i utrzymywać w sposób zapewniający korzystanie z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich [15 art. 5.1].

Natomiast Rozporządzenie Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie nakazuje uwzględniać potrzeby osoby niepełnosprawnej przy budowie, przebudowie, modernizacji oraz zmianie sposobu użytkowania budynków użyteczności publicznej (w tym placówek oświatowych) [11]. Oznacza to, że wszystkie nowowznoszone i modernizowane placówki oświatowe muszą być dostępne dla osób niepełnosprawnych. Ponadto zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny w szkołach i placówkach publicznych stanowiska pracy ucznia powinny być dostosowane do psychofizycznych, a zwłaszcza antropometrycznych warunków ucznia, natomiast w warsztatach szkoły dla młodzieży niepełnosprawnej stanowiska pracy powinny być dostosowane do wymagań uwzględniających inwalidztwo [10].

Polskie ustawodawstwo stwarza podstawy równego dostępu do edukacji uczniów w pełni sprawnych i niepełnosprawnych. Prawne umożliwienie tworzenia różnego rodzaju formy kształcenia pozwala wybrać najodpowiedniejszą z nich dla ucznia.

NAUCZANIE I WYCHOWANIE INTEGRACYJNE W POLSCE

Nauczanie i wychowanie integracyjne w Polsce reguluje Zarządzenie Nr 29 MEN z dn. 4 października 1993 r [17].

Dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi mogą realizować obowiązek szkolny w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych przy dostosowaniu treści, metod oraz organizacji pracy do potrzeb edukacyjnych i możliwości rozwojowych uczniów. Podstawową zasadą nauczania i wychowania integracyjnego jest przekonanie, że wszystkie dzieci w miarę możliwości powinny uczyć się razem, niezależnie od doświadczanych przez nie trudności oraz różnic. Szkoły integracyjne muszą odpowiadać na zróżnicowane potrzeby swoich uczniów przyjmując różne style i tempa uczenia się oraz gwarantując każdemu odpowiednie wykształcenie m.in. dzięki dostosowanemu programowi nauczania i organizacji pracy dydaktyczno-wychowawczej. W ramach szkół integracyjnych dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi powinny otrzymywać takie dodatkowe wsparcie, jakiego wymagają w celu zapewnienia skuteczności ich kształcenia. Liczba uczniów (wychowanków) w oddziale/klasie integracyjnej powinna wynosić od 15 do 20, w tym od 3 do 5 uczniów (wychowanków) niepełnosprawnych. Szkoła i przedszkole integracyjne powinny, zgodnie z zarządzeniem m.in.:

- zapewnić odpowiednie wyposażenie i oprzyrządowanie stanowiska ucznia (wychowanka),
- zatrudnić dodatkowych nauczycieli ze specjalnym przygotowaniem pedagogicznym w celu: udzielania pomocy nauczycielom w zakresie doboru treści programowych i metod nauczania oraz prowadzenia bądź organizowania różnego rodzaju form pomocy psychologicznej i pedagogicznej oraz zajęć rewalidacji indywidualnej,
- działać w oparciu o program autorski zatwierdzony przez kuratora oświaty [17].

KSZTAŁCENIE INTEGRACYJNE W CZĘSTOCHOWIE

Na obszarze Delegatury w Częstochowie Śląskiego Kuratorium Oświaty, obejmującej powiaty: częstochowski (grodzki i ziemski), myszkowski i kłobucki działają szkoły i przedszkola mające oddziały integracyjne [18]. Szczegółowy wykaz zaprezentowałam w tabeli 1.

Na badanym przeze mnie obszarze nie ma szkół średnich z oddziałami integracyjnymi. W częstochowskich przedszkolach integracyjnych grupy są bardzo liczne. Ilość dzieci dochodzi do 28! Z czego ok. ośmioro w każdej grupie, to dzieci niepełnosprawne. Wszystkie grupy są integracyjne. Przyczyny niepełnosprawności przedszkolaków w badanych

przedszkolach to: zespół Downa, autyzm, porażenie mózgowe, padaczka, przepuklina mózgowo – rdzeniowa, dysfunkcja narządów ruchu, niedosłuch, wodogłowie. W jednym przedszkolu, w każdej grupie jest dwóch nauczycieli - pedagog specjalny i nauczyciel przedszkolny. W drugim przedszkolu sytuacja jest lepsza, gdyż z grupą pracuje trzech opiekunów – dwóch nauczycieli i jeden pedagog specjalny. Ponadto w przedszkolach zatrudnieni są następujący specjaliści: logopeda, psycholog, rehabilitant ruchowy, muzykoterapeuta (w jednym). W częstochowskich szkołach integracyjnych, podobnie jak w przedszkolach, uczą się dzieci o bardzo zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych. Z każdą klasą integracyjną pracuje dwóch nauczycieli – posiadający uprawnienia do edukacji specjalnej i nauczyciel przedmiotu. Dodatkowo w szkołach zatrudnieni są: pedagogzy i logopedzi. Nie ma natomiast od tego roku szkolnego (2002/2003) etatu psychologa, co według opinii dyrektorów badanych szkół, jest bardzo wielką stratą.

Tab.1 Placówki z oddziałami integracyjnym

Nazwa placówki	Miejscowość	Liczba
Przedszkole	Częstochowa	2
	Kłobuck	2
	Wręczyca Wielka	1
	Myszków	2
Szkoła podstawowa	Częstochowa	6
	Myszków	2
Gimnazjum	Częstochowa	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Delegatury w Częstochowie Śląskiego Kuratorium Oświaty za rok szkolny 2001/2002

Do placówek integracyjnych uczęszczają dzieci niepełnosprawne zarówno z Częstochowy, jak i okolic (np.: Blachownia, Kamienica Polska, Koniecpol, Kościelec). Transport dzieci zapewniają we własnym zakresie rodzice. W badanych instytucjach nie ma szczególnych udogodnień architektonicznych dla dzieci niepełnosprawnych (z wyjątkiem przedszkola, gdzie w jednym oddziale jest dostosowana toaleta). Można nawet stwierdzić, że pod względem ergonomicznym są to placówki całkowicie niedostosowane do szczególnych potrzeb uczniów niepełnosprawnych. Powodem tak niekorzystnej sytuacji jest fakt, że powstały one przed wejściem w życie anty- dyskryminującego prawa budowlanego, oraz brak pieniędzy na konieczne udogodnienie. Najdrastyczniejszym efektem tego stanu rzeczy jest zapis w regulaminie jednej ze szkół uniemożliwiający przyjęcie do niej dzieci poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Przyczyną zmiany statusu ze zwykłej placówki na integracyjną, w opinii dyrektorów, były potrzeby środowiska. To znaczy poszukiwanie przez rodziców możliwości kształcenia dzieci niepełnosprawnych w zwykłych szkołach. Moim zdaniem drugoplanowym bodźcem dla szkół było rozszerzenie oferty edukacyjnej, co w okresie niżu demograficznego pozwoli placówce istnieć i w konsekwencji nie powiększać rzeszy bezrobotnych nauczycieli. Z faktem bycia instytucją integracyjną nie wiążą się żadne dodatkowe środki i przywileje. (Oczywiście poza zagwarantowanym prawnie drugim nauczycielem w każdej klasie integracyjnej.)

Wśród zalet tej formy edukacji dla dzieci zdrowych wymieniane były: rozwój opiekuńczości, większa tolerancja, zainteresowanie problemami innego człowieka. Natomiast zaletami dla dzieci niepełnosprawnych są: większa samodzielność, nauka życia w społeczeństwie, naśladowanie pozytywnych wzorców.

WNIOSKI

1. Edukacja integralna staje się coraz powszechniejszym postulatem i praktyką we wszystkich cywilizowanych krajach. Polskie rozwiązania legislacyjne, podobnie jak unijne preferują integracyjny system kształcenia.
2. Na uwadze należy mieć fakt, że samo anty – dyskryminacyjne ustawodawstwo na szczeblu państwowym to za mało, aby stworzyć warunki dla integracji. W przypadku Częstochowy wiele powinno zmienić się na poziomie gminy. Przykładem działań anty – integracyjnych jest odpłatność za przedszkole integracyjne (160 PLN – dużo jak na Częstochowę), podczas gdy przedszkole specjalne jest darmowe. Drugi przykład dotyczy szkół, którym odebranie przez gminę etatów psychologów odczuwane jest, jako wielka strata. Za dyskryminację uznałbym również brak pomocy materialnej i zrozumienia, że takie kształcenie wymaga dodatkowych środków (np. większej ilości komputerów, dodatkowych, specjalnych udogodnień urbanistycznych).
3. Władze Częstochowy wydają się nie znać zasady, że za dodatkowy trud pracownik powinien być dodatkowo wynagradzany i nie przyczyniają się do zwiększenia wynagrodzeń nauczycieli pracujących w klasach integracyjnych. Powstaje pytanie: jak długo można bazować na powołaniu do zawodu i strachu przed bezrobociem?
4. Dużym utrudnieniem w kształceniu dziecka niepełnosprawnego w klasie integracyjnej Częstochowie jest lokalizacja szkół i przedszkoli. Usytuowane są one w dwóch przeciwległych dzielnicach miasta. Powoduje to konieczność dojazdów.
5. Sytuacja dzieci wiejskich, jest nieporównywalnie gorsza. We wsiach i małych miasteczkach otaczających Częstochowę (poza Myszkowem) nie ma szkół integracyjnych.
6. Środkiem, który w znacznym stopniu zmniejsza bariery społeczne jest rozpoczęcie integracji w jak najmłodszym wieku, wczesne „oswajanie” z niepełnosprawnością. Według opinii nauczycieli przedszkolnych pełnosprawne trzylatki nie zauważają niepełnosprawności kolegów, przyjmują ich takich, jakimi są. Starsze dzieci, które od najmłodszych lat stykały się z niepełnosprawnością traktują jako coś zwyczajnego. Funkcjonowanie w 250 tysięcznym mieście zaledwie dwóch przedszkoli integracyjnych to zdecydowanie za mało.
7. Władze powinny zachęcać i pomagać w tworzeniu edukacyjnych instytucji integracyjnych.
8. Pedagodzy podkreślają, iż w ich placówkach praktycznie całkowicie udało się zasymilować dzieci.

LITERATURA

1. Gorczycka e., dystans czy tolerancja. Studium nad postawami wobec osób niepełnosprawnych, polskie towarzystwo walki z kalectwem, politechnika częstochowska, częstochowa 1988.
2. Hulek a., ewolucja integracyjnego systemu kształcenia dziecka niepełnosprawnego, w: uczeń niepełnosprawny w szkole masowej, pod red. A.hulka, wydawnictwo naukowe wsp, kraków 1992
3. Kawczyńska – butrym z., niepełnosprawność - specyfika pomocy społecznej, oficyna „śląsk”, katowice 1998
4. Komunikat komisji nt. Równych szans dla osób z niepełnosprawnością - nowa strategia niepełnosprawności we wspólnocie europejskiej. [Http://www.ffm.lublin.pl/ue/dok/kom.htm](http://www.ffm.lublin.pl/ue/dok/kom.htm),
5. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, dz. U. 1997 r. Nr 78 poz. 483 (u).
6. Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez zgromadzenie ogólne narodów zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., dz. U. 1991 r. Nr 120 poz. 526 (k)

7. Kowalik s., psychospołeczne podstaw rehabilitacji osób niepełnosprawnych, oficyna „śląsk”, katowice 1990
8. Niepełnosprawni - edukacja dzieci i młodzieży, opracowanie tekstu: maria król, małgorzata jagoda-kordulska (stowarzyszenie pomocy dzieciom niepełnosprawnym, 22-400 zamość, ul. Peowiaków <http://www.pomocspoleczna.ngo.pl/strona.asp?id=458>,
9. Resolution of the council and the ministers for education meeting within the council of 31 may 1990 concerning integration of children and young people with disabilities into ordinary systems of education official journal c 162 , 03/07/1990 p. 0002 - 0003. (uchwała rady i ministrów edukacji, spotykających się w ramach rady, z dnia 31 maja 1990 r. Dotycząca integracji dzieci i młodych ludzi niepełnosprawnych w powszechnym systemie edukacji.), http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/reg/en_register_1630.html
10. Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dn. 17 sierpnia 1992 r. W sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny w szkołach i placówkach publicznych, dz. U. Z 1992 r., nr 65, poz. 331 z późn. Zm.
11. Rozporządzenie ministra gospodarki przestrzennej i budownictwa z dn. 14 grudnia 1994 r. W sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, dz. U. Z 1999 r., nr 15, poz. 140 z późn. Zm.
12. Standardowe zasady wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, <http://www.ffm.lublin.pl/ue/cykl/standard.htm>
13. Uchwała rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich, spotykających się w ramach rady z 20 grudnia 1996 r. Nt. Równych szans dla osób z niepełnosprawnością <http://www.ffm.lublin.pl/ue/dok/uchwala.htm>,
14. Upowszechnienie niepełnosprawności we wspólnotowej polityce społecznej i zatrudnienia - referat roboczy przygotowany przez dyrekcję generalną v. [Http://www.ffm.lublin.pl/ue/dok/main.htm](http://www.ffm.lublin.pl/ue/dok/main.htm),
15. Ustawa z dn. 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, dz. U. Z 2000 r., nr 106, poz. 1126 z późn. Zm.
16. Ustawa z dn. 7 września 1991 r. O systemie oświaty, dz. U. Z 1996 r., nr 67, poz. 329 z późn. Zm.; ostatnia zmiana: dz. U. Z 2000 r., nr 120, poz. 1268.
17. Zarządzenie nr 29 men z dn. 4 października 1993 r., dz.urz. Men z 1993 r., nr 9, poz. 36
18. Dane z delegatury w częstochowie śląskiego kuratorium oświaty

EDUCATIONAL BARRIERS OF DISABLED CHILDREN AND YOUNG PEOPLE – AN EXAMPLE OF POLAND ON WAY TO THE EUROPEAN UNION

The article discusses the issues, that the EU pays a lot of attention to during last years that is issues of education and disability. The paper presents the EU and Poland's towards the issue of education of disabled people as well as the realization of the rule of the integrational education in practice. The aim of the article is to analyze actions taken by Poland and countries of the EU, that are expected to create a situation in which the disabled children would have the same educational conditions as the healthy children of the same age. To accomplish this aim the following issues were discussed: the educational policy of the European Union, integrational education, barriers and ergonomic adaptation of the educational institutions.